

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ ЯК СТРАТЕГІЧНА ОСНОВА ФУНКЦІОНУВАННЯ ЕКОНОМІКИ ЗНАНЬ

Дружкова І. С., Колесник О. О.

Метою дослідження є аналіз та порівняння підходів і практик щодо використання ІВ у вищих навчальних закладах України. Основним завданням дослідження є вивчення практик використання інтелектуальної власності. Дослідження включає аналіз того, як вищі навчальні заклади України використовують ІВ для підтримки досліджень, інновацій та комерціалізації. В першу чергу нас цікавило питання патентування. Дослідження включає порівняння підходів і практики в обох країнах для виявлення спільних рис і відмінностей. Одним із завдань дослідження є пошук та аналіз конкретних прикладів впровадження ІВ у вищих навчальних закладах. На основі аналізу дослідження мета включає формулювання рекомендацій для вищих навчальних закладів України щодо оптимізації використання ІВ для наукових досліджень та інновацій. Стаття розглядає проблему недостатньої уваги до патентування та захисту інновацій в Україні, особливо серед науковців та студентів. Довгий процес отримання патенту може стати перешкодою для вищих навчальних закладів, які прагнуть комерціалізувати свої технології. Автори роблять акцент на важливості змін в стратегіях захисту інтелектуальної власності. Стаття надає рекомендації вищим навчальним закладам України, серед них - розробка та оновлення стратегії управління інтелектуальної власності, адекватна підтримка наукових досліджень та інновацій, розвиток освітніх програм та курсів з інтелектуальної власності для студентів і викладачів. Також важливо створити механізми для легкої передачі технологій та сприяти комерціалізації наукових розробок.

Автори підкреслюють значення партнерства з промисловістю та бізнесом для спільних наукових досліджень та проектів. Вони також рекомендують вищим навчальним закладам активно брати участь у міжнародних програмах і проєктах для обміну досвідом і ресурсами з іншими університетами та науковими установами.

Зазначається, що важливим елементом є популяризація інтелектуальної власності серед громадськості та бізнес-спільноти. Також активна співпраця з правоохоронними органами необхідна для захисту прав інтелектуальної власності.

Загалом, ці рекомендації спрямовані на ефективне використання інтелектуальної власності для підтримки наукових досліджень, інновацій та розвитку вищих навчальних закладів, що сприятиме їхньому зростанню та впливу на суспільство.

Ключові слова: інтелектуальна власність, управління інтелектуальною власністю, патенти, заклади вищої освіти, інновації, відкриті інновації.

Druzhkova I. S., Kolesnyk O. O. Intellectual property as a strategic foundation for the functioning of the knowledge economy

The purpose of the research is to analyze and compare approaches and practices regarding the use of Intellectual Property (IP) in higher education institutions in Ukraine. The main task of the study is to investigate the practices of using intellectual property. The research includes an analysis of how Ukrainian higher education institutions utilize IP to support research, innovation, and commercialization. Particularly, the focus was on patenting issues. The research involves comparing approaches and practices in both countries to identify commonalities and differences. One of the research tasks is to search for and analyze specific examples of IP implementation in higher education institutions. Based on the analysis of the research, the goal includes formulating recommendations for Ukrainian higher education institutions to optimize the use of IP for scientific research and innovation.

The article addresses the problem of insufficient attention to patenting and innovation protection in Ukraine, especially among researchers and students. The lengthy process of obtaining a patent can be a barrier for higher education institutions seeking to commercialize their technologies. The authors emphasize the importance of changes in strategies for intellectual property protection. The article provides recommendations for Ukrainian higher education institutions, including the development and updating of intellectual property management strategies, adequate support for research and innovation, and the development of educational programs and courses on intellectual property for students and faculty. It is also important to create mechanisms for easy technology transfer and to facilitate the commercialization of scientific developments.

The authors highlight the significance of partnerships with industry and businesses for joint scientific research and projects. They also recommend that higher education institutions actively participate in international programs and projects to exchange experience and resources with other universities and research institutions. It is noted that popularizing intellectual property among the public and business community is a crucial element. Active cooperation with law enforcement agencies is also necessary to protect intellectual property rights.

Overall, these recommendations aim to effectively utilize intellectual property to support scientific research, innovation, and the development of higher education institutions, thereby contributing to their growth and impact on society.

Key words: *intellectual property, intellectual property management, patents, higher education institutions, innovations, open innovations.*

Темпи сучасного соціально-економічного розвитку надзвичайно швидкі, і для ефективного відновлення української економіки після війни необхідно його прискорення. Досягнення цього вимагає використання досвіду сусідніх країн. З підвищенням рівня продуктивності, що є критично важливим компонентом сталого зростання доходів і поступовим скороченням бідності, країни повинні віддавати пріоритет інвестиціям в інновації. Це передбачає зосередження на дослідженнях, новаторських розробках, накопиченні людського капіталу та розвитку організаційних знань.

У 2022 році Україна закріпилася на 57-му місці в рейтингу, а в 2023 р. - на 55 місця, не дивлячись на війну. Українські університети також активно займаються патентуванням своїх винаходів через систему РСТ. Однак їхній внесок залишався значно меншим порівняно з турецькими університетами. Проблеми, з якими стикаються українські університети, виходять за межі участі в РСТ [6]. За даними Українського національного офісу інтелектуальної власності та інновацій (UANPIO), із 76 128 патентів, пов'язаних з українськими університетами, лише 2 991 залишаються активними на сьогодні. Приголомшливі 69 490 із цих патентів, які колись належали університетам, стали недійсними. Більшість із цих патентів мали термін дії від 4 до 11 років, причому основною причиною припинення дії патенту була несплата зборів.

До провідних закладів цього рейтингу увійшли Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут»,

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», Національний авіаційний університет (Київський міжнародний університет цивільної авіації), Сумський державний університет, Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, Національний університет біоресурсів і природокористування України (Національний аграрний університет), Національний університет «Львівська політехніка», Тернопільський національний медичний університет, Харківський національний університет радіоелектроніки. Багато з цих університетів мають патенти на винаходи та патенти на дизайн. Примітно, що жоден із цих українських університетів не зміг закріпитися серед лідерів РСТ, незважаючи на активну патентну заявку (Київський національний університет імені Тараса Шевченка тощо).

Метою дослідження є аналіз та порівняння підходів і практик щодо використання інтелектуальної власності (ІВ) у вищих навчальних закладах України. Основним завданням дослідження є вивчення практик використання інтелектуальної власності. Дослідження включає аналіз того, як вищі навчальні заклади України використовують ІВ для підтримки досліджень, інновацій та комерціалізації. В першу чергу нас цікавило питання патентування. Дослідження включає порівняння підходів і практики в обох країнах для виявлення спільних рис і відмінностей. Одним із завдань дослідження є пошук та аналіз конкретних прикладів впровадження ІВ у вищих навчальних закладах. На основі аналізу дослідження мета включає формулювання рекомендацій для вищих навчальних закладів України щодо оптимізації використання ІВ для наукових досліджень та інновацій.

Дослідження базується на аналізі законодавства та нормативно-правових актів щодо ІВ у вищих навчальних закладах України. Це може включати аналіз законів і веб-сайту УкрНОІВІ. Дослідження включало аналіз таких документів, як патенти, статистичні дані про кількість поданих заявок на патенти та скільки з них ще активні. Також важливим був метод спостереження на сайті ПАТЕНТОСКОП.

Інтелектуальна власність відіграє важливу роль у дослідженнях та інноваціях у вищих навчальних закладах. ІВ викладачів і дослідників університетів до інноваційних досліджень і розробок. Завдяки можливості отримання патентів, авторських прав та інших форм захисту ІВ вони отримують визнання та можливість отримувати користь від своєї роботи.

ЗВО часто мають унікальні інноваційні розробки, які можна вигідно використати в промисловості чи на ринку. ІВ дозволяє університетам захищати свої розробки та укладати угоди з комерційними партнерами для комерціалізації та отримання прибутку. Можливість отримання патентів та інших форм ІВ робить наукові проєкти більш привабливими для інвесторів, грантодавців, фондів розвитку. Це допомагає збільшити фінансові ресурси, доступні вищим навчальним закладам для досліджень та інновацій.

Крім того, успішна реалізація інноваційних проєктів та отримання патентів підвищує статус та репутацію вищого навчального закладу в науковому та бізнес-середовищі. Це може призвести до збільшення кількості студентів, які обирають цей заклад для навчання [11].

Загалом ІВ є важливим інструментом розвитку наукових досліджень та інновацій у вищих навчальних закладах. Він сприяє креативності, комерціалізації інновацій, фінансовій підтримці та підвищенню статусу університетів як лідерів у сфері науки і технологій.

Інтелектуальна власність має велике значення для досліджень та інновацій у вищих навчальних закладах, дає викладачам, дослідникам і студентам стимул для розробки нових ідей, технологій і наукових відкриттів. Захист результатів інтелектуальних досліджень у формі патентів, авторських прав, торгових марок дозволяє зберегти інноваційний потенціал університету. ВНЗ можуть отримувати дохід від ІВ, продажу патентів, ліцензій, комерціалізації інноваційних розробок.

Підтримка цих зусиль через захист ІВ не тільки сприяє розвитку досліджень, але й покращує освітній ландшафт. Захист прав ІВ робить наукові проєкти більш привабливими для потенційних інвесторів, постачальників грантів і фондів розвитку, таким чином збільшуючи фінансові ресурси, що виділяються на дослідження та інновації. ІВ дозволяє університетам створювати стартапи та бізнеси на основі своїх досліджень, що сприяє розвитку інноваційного підприємництва та створює нові робочі місця. Також може допомогти університетам захистити свої наукові результати від незаконного використання чи копіювання. Це сприяє збереженню інтелектуального потенціалу університету та його довгостроковому розвитку. Загалом можна сказати, що ІВ виступає важливим стимулом наукових досліджень, інновацій та розвитку вищих навчальних закладів. Він підтримує творчість, отримання прибутку та залучення ресурсів, що допомагає підвищити якість освіти та

зробити важливий внесок у соціальний та економічний розвиток.

Патенти відіграють важливу роль як інструмент комерціалізації наукових розробок. Комерціалізація означає трансформацію ідеї або наукової розробки в продукт, послугу або технологію, які можуть бути успішно реалізовані на ринку. Патенти надають правову охорону інноваціям і технологіям, що лежать в основі наукових розробок. Це запобігає незаконному використанню та копіюванню інновацій і забезпечує права власності. Наявність патенту робить проєкт більш привабливим для потенційних інвесторів і фінансових установ. Інвестори більше довіряють інноваційним проєктам, які мають правовий захист, оскільки це знижує ризик ІВ. Патенти можуть підвищити вартість ІВ університету чи дослідницької установи, що може бути корисним у подальшому продажу чи передачі прав на технології.

Таким чином, патенти відіграють вирішальну роль у процесі комерціалізації наукових розробок, сприяючи їх захисту, інвестиціям і поширенню на ринку. Вони створюють сприятливе середовище для інновацій та розвитку, що відображається на економіці та суспільстві в цілому.

Патентна система в університетах України є важливою складовою ІВ та сприяє розвитку наукових досліджень та інноваційної діяльності. Однак вони відрізняються підходом і регулюванням.

Патентування в Україні регулюється Законом України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» (1994 р.) та Законом України «Про охорону прав на промислові зразки» (1994) [19, 20]. Університети можуть подавати заявки на отримання патентів на винаходи та корисні моделі, створені в рамках наукових досліджень. Університети мають право запроваджувати свої технологічні парки та інкубатори, які сприяють комерціалізації наукових розробок та співпраці з бізнесом. Українська патентна система забезпечує правовий захист ІВ, але існують проблеми із забезпеченням цього захисту через недоліки в судовій системі та правопорушення.

В Україні розуміють важливість ІВ для стимулювання інновацій та розвитку науки. Університети обох країн активно працюють над створенням нових технологій і розробок, які можна запатентувати та впровадити на ринок, тому особливо важливо підтримувати молодіжні інновації.

Необхідність удосконалення правового регулювання ІВ у сфері вищої освіти у світі, зокрема в Україні, є критичною в контексті сучасної наукової та інноваційної діяльності. Турецькі вищі

навчальні заклади перебувають у кращих умовах, ніж українські університети. Удосконалення правового регулювання ІВ створює стимул для викладачів, студентів, науковців до інноваційних досліджень. Це сприяє залученню талановитих молодих учених і студентів до наукової діяльності та розвитку інновацій [4].

Посилення правової охорони ІВ сприяє комерціалізації та впровадженню наукових розробок у практику. Це може дозволити університетам і науково-дослідним установам здійснювати ефективну передачу технологій і отримувати дохід. Удосконалення правового регулювання може забезпечити більш ефективний захист інтелектуальних прав викладачів і науковців.

Удосконалення правового регулювання ІВ допомагає університетам підвищити свою глобальну конкурентоспроможність, залучити іноземних студентів і дослідників, сприяти міжнародному партнерству та обміну ідеями. Магістерська програма вже не перший рік пропонується спільно з Академією BOIB, Турецьким бюро патентів і товарних знаків та Анкарським університетом (Анкара, Туреччина), що є підтвердженням високого рівня досягнень та досягнень у цих справах.

Таким чином, удосконалення правового регулювання ІВ у вищій освіті є важливим завданням для підтримки наукових досліджень, інноваційної діяльності та розвитку університетів. Це сприяє створенню сприятливого середовища для наукової діяльності та комерціалізації та забезпечує збереження інтелектуального потенціалу країни.

Приклади впровадження ІВ в українських вищих навчальних закладах також є, хоча їх значно менше. В Україні вищі навчальні заклади також активно використовують ІВ для підтримки наукових досліджень та інновацій. Багато українських університетів та науково-дослідних інститутів активно подають заявки на отримання патентів для захисту своїх технологічних розробок та інновацій. Наприклад, Національний технічний університет України має велику кількість патентів, що стосуються різних галузей техніки [14].

Університети сприяють комерціалізації своїх інновацій, ліцензуючи технології стороннім компаніям або створюючи стартапи на основі своїх досліджень. Наприклад, Національний університет «Львівська політехніка» активно співпрацює з бізнесом у сфері інновацій та трансферу технологій.

Університети часто організують наукові конференції та виставки, де можуть продемонструвати

свої наукові розробки та зацікавити бізнес, інвесторів та громадськість.

Деякі університети в Україні створюють технопарки та інкубатори для підтримки стартапів та інноваційних підприємств. Наприклад, Київський національний університет імені Тараса Шевченка активно співпрацює з Київським ІТ Кластером та Харківським ІТ Кластером, де розвивається інноваційне середовище [13].

Ці приклади показують, як українські вищі навчальні заклади почали активно впроваджувати ІВ у свою діяльність для підтримки наукових досліджень та створення інноваційних рішень. Це сприяє розвитку науково-технічного потенціалу України та її конкурентоспроможності на світовому рівні.

Серед університетів України, які посіли найвищі місця в рейтингу, можна знайти Національний технічний університет України, Сумський державний університет, Національний університет біоресурсів і природокористування України, Національний авіаційний університет, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, Національний Київський університет імені Тараса Шевченка, Харківський національний університет радіоелектроніки, Національний технічний університет Харківський політехнічний інститут, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, Національний університет «Львівська політехніка» [17].

Проте є й проблеми, якщо розглядати НТУУ, то тут зареєстровано 4048 патентів усіх видів, 121 патент на винахід, 39 патентів на корисну модель, 81 патент на корисну модель, 1 патент на промисловий зразок є чинними. Сумський державний університет - загалом 851 патент, але з них діють лише 69, не діють 671, припинено дію 111. Приблизно така ж ситуація буде і в інших вищих навчальних закладах [13, 14, 21]. Основною причиною більшості патентів є припинення дії патенту через несплату мита.

Порівняно з іншими українські університети значно менше представлені в пошуковій базі PATENTSCOPE. Вищі навчальні заклади часто відчують фінансові труднощі, що ускладнює процес патентування. Отримання патенту вимагає витрат на патентні дослідження, юридичні послуги та сплату патентних зборів. Відсутність достатніх фінансових ресурсів може призвести до затримок або навіть відмови в патентуванні.

Україна стикається з проблемою відсутності чіткої та ефективної патентної політики. Правила та процедури патентування можуть бути

неоднозначними, незрозумілими або недостатньо захищеними, створюючи перешкоди для університетів у патентуванні своїх інновацій.

Для ефективного патентування потрібна кваліфікована команда, яка розуміє процес патентування та знає, як складати патентні заявки. У деяких випадках в університетах може не вистачати персоналу з такими навичками, що ускладнює патентування їхніх розробок.

Інвестиції та зростання в економіці країн дедалі більше обумовлюються інвестиціями в нематеріальні активи, також відомі як капітал, заснований на знаннях (Knowledge Based Capital - KBC). У багатьох розвинутих країнах компанії зараз інвестують у KBC стільки ж або більше, скільки й у фізичний капітал, такий як машини, обладнання та будівлі. Цей зсув відображає різноманітність довгострокових економічних та інституційних перетворень у світовій економіці. Зростання KBC створює нові виклики для політиків, для бізнесу та для способів вимірювання економічної діяльності. Багато політичних рамок та інституцій все ще найкраще підходять для світу, у якому фізичний капітал стимулює зростання. Потрібне нове мислення для оновлення низки політичних рамок - від податкової та конкурентної політики до корпоративної звітності та прав ІВ.

Нематеріальні активи, зокрема права ІВ, стають дедалі важливішим і визначнішим елементом економіки, заснованої на знаннях, пов'язаної з інноваціями, підвищенням продуктивності й розширенням споживчого вибору. Проте зміни, спричинені технологічним розвитком за останні десятиліття, включаючи появу Інтернету, цифровізацію, зміни бізнес-середовища, включаючи такі практики, як аутсорсинг і відкриті інновації і зростаюча важливість відносно нових галузей, таких як біотехнології та хмарні обчислення, загострюють питання про те, чи системи ІВ, що існують, адекватно справляються з проблемами, пов'язаними з такими новими технологіями. Крім того, необхідно забезпечити достатнє визнання важливості нематеріальних активів, щоб забезпечити належний рівень інвестицій, необхідних для їх подальшого зростання та економічного розвитку.

Права ІВ діють, по суті, як обмін між суспільством і винахідниками чи творцями. Хоча підходи до авторства та інновацій, що ґрунтуються на правах, заперечують уявлення про те, що ІВ є виключно питанням економічної ефективності, певної міри «віддавання» та балансування конкуруючих інтересів, властивих кожній системі ІВ.

Розвиток Інтернету та цифровізація створили багато проблем, але також і нові можливості в контексті системи ІВ. Виробники контенту, які покладаються на авторське право, зіткнулися з дедалі більшими проблемами піратства, а також з новими механізмами розповсюдження та зберігання, які, з одного боку, загрожували традиційним моделям винагороди, а з іншого - створили значну розбіжність між очікуваннями споживачів та формальним застосуванням правила авторського права. І навпаки, цифровізація та Інтернет значно полегшили розповсюдження інформації, розкритої в патентних заявках, що призвело до більшого поширення знань. Доступність великої кількості даних в онлайн-базах даних також призвела до появи інтелектуального аналізу тексту та даних як потенційно потужного методу дослідження. Однак його зв'язок із законом про авторське право може залежати від вмісту та ліцензії кінцевого користувача. Зокрема, великі фірми часто використовують широкий спектр правових інструментів і методів для захисту бізнес-процесів і продуктів - як формальних, як-от права ІВ, так і неформальних, як-то комерційна таємниця.

На практиці між нібито різними механізмами захисту є багато спільного. Основним винятком тут є зв'язок між патентами та комерційною таємницею, оскільки вимога щодо розкриття перших за своєю суттю суперечить вимогам секретності останнього. Розкриття запатентованої технології є «quid pro quo» для надання виключних (але обмежених у часі) прав згідно з патентною системою. Розкритої інформації має бути достатньо для того, щоб фахівець у цій галузі міг відтворити відповідну технологію.

Надані докази свідчать про те, що ступінь ознайомлення з патентною інформацією перед подальшим впровадженням інновацій, як правило, відрізняється в різних галузях. На це також впливають такі чинники, як те, чи володіє інноваційна фірма сама патентами чи підтримується венчурним підприємством. Незважаючи на те, що емпіричні дані суперечать переважній академічній думці і розкриття патентів не має позитивного впливу на поширення знань, залишається невизначеним, наскільки просто читання патентів справді сприяє подальшим інноваціям.

Існує небезпека, наприклад, що патентна інформація використовується переважно для стратегічних, а не інноваційних цілей. З наявних доказів стає зрозуміло, що багато дослідників ставлять під сумнів цінність інформації, розкритої

в патентних заявках, на тій підставі, що вона насправді не дозволяє відтворити технологію. Незважаючи на те, що нібито існують досить суворі технічні вимоги щодо розкриття інформації, деякі учасники припустили, що ці зобов'язання щодо розкриття інформації не завжди застосовуються суворо на етапі патентної експертизи.

Значні зусилля були витрачені на збір даних для визначення впливу прав ІВ на економічні показники. Існують докази того, що володіння патентами та товарними знаками призводить до швидшого зростання фірми, збільшення інновацій та створення кращих робочих місць; що власники патентів впроваджують «нові для ринку» продукти та що ліцензіати роблять значний внесок у дослідження та розробки; і що розкриття та ліцензування патентів сприяє поширенню знань [2]. Однак правила та процедури ліцензування не встигають за розвитком технологій. Більше того, є докази того, що значний ряд споживачів, які нещодавно потрапили в систему ІВ, не переконані в ній і що на їх поведінку не впливає знання закону. Можливо, це суперечить логіці, але значні групи споживачів, які вирішили порушити авторські права, як правило, витрачають більше на захищені авторським правом матеріали, ніж ті, хто не порушує закон.

У світі, що розвивається, сучасна структура ІВ стикається з різними проблемами. Існують, наприклад, труднощі наявної патентної складності та якості. До них належать проблеми патентних тролів, стратегічна розробка «патентів-тезаурусів», які використовують непрозорі або нечіткі формулювання для вимог невинуватих прав, а також високі витрати на патентні судові процеси, що тривають. Цифрова трансформація радикально змінила економіку авторського права, оскільки витрати на відтворення та розповсюдження, доступ до матеріалів, захищених авторським правом, майже зникли миттєво, а бар'єри для входу значно зменшені.

Найважливішим питанням майбутнього є співвідношення між різними типами нематеріальних активів, якими володіє фірма. Остання робота з цифрових інновацій свідчить про те, що нова бізнес-модель є генеративною цифровою платформою, яка веде до нових форм інновацій [1]. Ця модель, яка є динамічною за своєю природою і виникає поза традиційною структурою фірми, контрастує з традиційною моделлю статичного підприємства. За межами простору ощадливого виробництва, який включає традиційне тріо постачальників, клієнтів і саме підприємство, великі

компанії тепер повинні керувати всіма факторами ресурсів, які існують між суспільством, такими як мобільність, соціальні мережі та особистий час співробітників, конкуренти, додатки та платформи. Це, зрозуміло, стає все складнішим і складнішим завданням для керівників компаній. З'являється нова модель виробництва: модель акселерації.

Малі та середні підприємства (МСП) виступають двигунами економічного прогресу. Поточна цифровізація та глобалізація змінили спосіб ведення бізнесу, змусивши його обирати сучасні організаційні практики для забезпечення кращої продуктивності бізнесу. Для будь-якої організації навички її робочої сили, рівень знань і компетентності, а також здатність проявляти креативність є можливими джерелами отримання конкурентних переваг. Управління фірмою таким інтелектуальним капіталом може захопити інновації та запобігти конкуренції. Управління ІВ є важливим елементом науково-технологічного розвитку; це забезпечує інновації та креативність. Країни в усьому світі докладають зусиль, щоб сприяти створенню та реалізації можливостей управління ІВ для підвищення рівня інновацій, а також розширити підтримку продуктів підвищеної якості для експортних цілей. У зв'язку з безперервним економічним розвитком Китаю його уряд енергійно працює над впровадженням стратегій управління ІВ з метою стати інноваційною країною та перетворити Китай на державу ІВ. Були проведені різні дослідження, щоб зрозуміти процвітання цифрової економіки та зростання цільового ринку, але більшість із них базувалися на підприємницькій діяльності та взаємозв'язку ефективного управління. У зв'язку з цим не було проведено жодного спеціального дослідження для розуміння ролі управління ІВ і відкритих інновацій та їх зв'язку з підприємницькою діяльністю.

Фірма, яка має систему та культуру збору, обміну та розповсюдження ринкових та екологічних знань у результаті відкритих інновацій (OI), може сприяти іншим у здобутті конкурентоспроможності та покращенні ефективності бізнесу. Парадоксальна природа зв'язку між управлінням ІВ та OI робить їх суперечливими, оскільки обидва вони не підтримують один одного, так як IPM може діяти як активатор або дезактиватор OI. У літературі про відкриті інновації також підкреслюється, що для будь-якого OI, прийнятого фірмою, має бути певна пропозиція OI від фірми на ринок [4]. Тим не менш, фірми не однаково беруть участь у цьому процесі. Було проведено

багато досліджень з точки зору того, що фірми приймають ОІ ззовні [6], порівняно з фірмою, яка продає свої інновації ринку.

Огляд попередніх досліджень ОІ [6] показує, що вони розглядалися з різних точок зору, включаючи значення зовнішніх джерел інновацій, інтеграцію внутрішніх і зовнішніх ресурсів, ефективність відкритості та види відкритої інноваційної діяльності [8]. Проте в дослідженнях, що існують, наявна прогалина, яка не розкриває взаємозв'язок між відкритими інноваціями та ефективністю комерціалізації МСП. Кілька досліджень зосереджено на впливі технологій на сприяння відкритим інноваціям, підходам і додаткам для оптимізації зовнішніх мереж [8]. Безсумнівно, відкриті інновації надають чудові можливості для менеджменту бізнесу для розробки нових та альтернативних шляхів для ділової практики, але роль відкритих інновацій слід розуміти разом із модеруючою роллю інформаційних комунікаційних технологій [5]. Лише кілька досліджень вивчали роль інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), які можуть впливати на взаємозв'язок між ОІ та продуктивністю комерціалізації, так само як між СР та підприємницькою ефективністю (ЕР). Крім того, не було проведено жодного дослідження щодо посередницької ролі СР між ОІ та ЕР. Крім того, модеруюча роль інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у розумінні зв'язку між управлінням бізнесом для комерціалізації та підприємницькою діяльністю фірми також є істотною теоретичною прогалиною. Управління ІВ захищає інноваційні ідеї ділових людей, які ведуть будь-яку підприємницьку діяльність у суспільстві [5]. Важливо розуміти, що захист бізнесу є відповідальністю уряду, і бізнесмени, яким надано право ІВ, отримують від цього вигоду під час ведення своєї господарської діяльності. У зв'язку з цим, роль ІВ є правильним шляхом до бізнес-організацій для вдосконалення нових ідей у бізнес-ефективності для вирішення проблем соціуму. Критична роль законів про ІВ є життєво важливою в будь-якому суспільстві, оскільки на основі цих законів встановлюються моральні стандарти будь-якої держави, і це забезпечує шлях для кращого розуміння суспільства. Ділова практика з правами ІВ спонукає організації до інновацій, оскільки унікальні ідеї організації захищені, щоб забезпечити стійке та добре розроблене право на захист унікальних бізнес-ідей. У зв'язку з цим обов'язок уряду полягає в тому, щоб надати бізнесу юридичне право захищати унікальні ідеї бізнесу в захисний спосіб для сприяння культурі інновацій

в організації [5]. Дійсно, бізнес-організації, які отримують адекватну підтримку управління ІВ з боку суспільства, забезпечують шлях до бізнесу для сталого розвитку в суспільстві, що є критично важливим для сталого розвитку та корпоративної соціальної відповідальності.

Таким чином, з одного боку, у передових і розвинених країнах юридичні зобов'язання, пов'язані з правами ІВ, виконуються для покращення суспільства, оскільки коли ці правила та норми захищають унікальні бізнес-ідеї, вони ведуть організації на шлях інновацій у ефективність бізнесу та розвиток продуктів і послуг [4]. З іншого боку, у країнах третього світу через відсутність правових та процедурних зобов'язань бізнес-ідеї не захищені за допомогою прав ІВ, що призводить до зменшення інноваційних ідей для розробки продуктів та послуг в організаціях [6]. Таким чином, відповідальність керівництва та зацікавлених сторін полягає в забезпеченні юридичних зобов'язань, пов'язаних з управлінням ІВ, для просування культури інноваційних та унікальних продуктів і відділу обслуговування, який, зрештою, допоможе бізнес-організаціям у довгостроковій перспективі. В Америці та Канаді бізнес-організації працюють відповідно до правових норм, пов'язаних з правами ІВ, щоб розуміти право інших бізнес-організацій на кращий розвиток культури, вони не копіюють унікальні ідеї інших людей [8]. Таким чином, бізнес-організації можуть отримати патент або авторські права на продукт або послуги, побудовані на унікальних ідеях, щоб захистити послуги та продукти від копіювання нелегальними підприємствами низької категорії. Уряд Китаю надає права ІВ власникам бізнесу, які працюють над розробкою більш практичних та унікальних бізнес-ідей для реалізації, щоб розробляти продукти та послуги для покращення суспільства, задовольняючи потреби клієнтів інноваційними продуктами та послугами. Крім того, якщо бізнес-організації не зможуть інтегрувати нові та унікальні ідеї з правом ІВ, їм буде складно розвивати соціальну відповідальність і надавати найкращі послуги людям.

3. Дискусія. Компанія, яка використовує відкриті інновації, встановлюючи системний підхід і розвиваючи культуру збирання, обміну та розповсюдження інформації про ринок і навколишнє середовище, може підвищити свою конкурентоспроможність і підвищити ефективність бізнесу. Складна взаємодія між управлінням ІВ та інноваціями представляє парадоксальний виклик, оскільки ці два елементи за своєю суттю не

доповнюють один одного; навпаки, управління ІВ може або стимулювати, або гальмувати інновації. Крім того, література про відкриті інновації підкреслює необхідність ринково-орієнтованого підходу, коли фірма вирішує прийняти одну з цих стратегій [5]. Однак фірми не однаково залучені до цього процесу. Численні дослідження вивчали інтереси компаній, які приймають зовнішні інновації, на відміну від тих, хто продає свої інновації... [12]. Огляд попередніх досліджень інноваційної практики показує, що до них підходили з різних точок зору. До них належать важливість зовнішніх джерел інновацій, об'єднання внутрішніх і зовнішніх ресурсів, ефективність відкритості та різні категорії відкритих інновацій [18]. Тим не менш, існує прогалина в дослідженнях, яка не може з'ясувати зв'язок між відкритими інноваціями та ефективністю комерціалізації малих і середніх підприємств (МСП). Численні дослідження зосереджені на тому, як технології можуть сприяти відкритим інноваціям, стратегіям і інструментам для вдосконалення зовнішніх мереж. Без сумніву, відкриті інновації пропонують значні перспективи для розвитку нових та альтернативних бізнес-підходів. Однак важливо розуміти роль відкритих інновацій у поєднанні зі стримуючим впливом інформаційно-комунікаційних технологій.

Висновки. В Україні є проблема з рівнем знань про ІВ серед науковців та студентів. Це може призвести до недооцінки важливості патентування та недостатньої уваги до захисту своїх інновацій. Отримання патенту часто є довгим процесом, який може тривати кілька років. Для закладів вищої освіти, які прагнуть комерціалізувати свої технології, такий період може бути неприйнятним. Зміни в стратегіях захисту ІВ були б надзвичайно важливими.

Ось деякі рекомендації вищим навчальним закладам України та Туреччини щодо покращення використання ІВ, а саме те, що вищі навчальні заклади мають розробити та регулярно оновлювати стратегію ІВ, яка відображатиме їхні цілі та підходи до захисту та використання інноваційних розробок.

Повинна бути адекватна підтримка наукових досліджень та інновацій. І це ключове завдання. Важливо надати дослідникам доступ до ресурсів, фінансування та інфраструктури для проведення досліджень [16].

Важливим моментом, особливо для українських реалій, є розробка освітніх програм і курсів з ІВ для студентів і викладачів, що сприяє кращому

розумінню цієї теми та підготовці до застосування на практиці. Створення механізмів для легкої та ефективної передачі технологій та комерціалізація наукових розробок допомагає перетворити ідеї на практичні рішення.

Важливо розвивати партнерство з промисловістю та бізнесом для спільних наукових досліджень, проектів та комерціалізації технологій. Вищі навчальні заклади можуть сприяти створенню стартапів на основі наукових розробок своїх студентів і дослідників, надаючи доступ до інфраструктури та фінансування. Участь у міжнародних програмах і проєктах сприяє обміну досвідом і ресурсами з іншими університетами та науковими установами. Вищі навчальні заклади можуть зіграти певну роль у популяризації ІВ серед громадськості та бізнес-спільноти. Важливим елементом протидії порушенням прав ІВ та забезпечення її захисту має стати активна співпраця з правоохоронними органами.

Ці рекомендації допоможуть вищим навчальним закладам України ефективно використовувати інтелектуальну власність для підтримки наукових досліджень, інновацій та розвитку, що сприяє їхньому зростанню та впливу на суспільство.

Література

1. Abdelaziz S. A. The importance of the governance role in achieving stability and sustainability in family business companies through generations. *Bus. Manag. Stud.* 7, 2021. P. 16-24.
2. Alper A. E., Alper F. O., Ozayturk G., and Mik, F. Testing the long-run impact of economic growth, energy consumption, and globalization on ecological footprint: new evidence from Fourier bootstrap ARDL and Fourier bootstrap Toda-Yamamoto test results. *Environ. Sci. Pollut. Res.*, 2022. P.1-16.
3. Anjum T., Farrukh M., Heidler P., and Díaz Tautiva J. A. Entrepreneurial intention: creativity, entrepreneurship, and university support. *J. Open Innov. Technol. Mark. Complex*, 2020. P. 7-11.
4. Arl. M., Temel S., Dabic M., Howells J., Mert A., Baris Yesilay R. The Role of Supporting Factors on Patenting Activities in Emerging Entrepreneurial Universities. *IEEE Transactions on Engineering Management*, 2021, 1-12. doi: 10.1109/tem.2021.3069147
5. Bigliardi B., Ferraro G., Filippelli S., and Galati F. The past, present and future of open innovation. *Eur. J. Innov. Manag.* 24, 2020. P. 1130-1161.
6. Global Innovation Index 2020: Who Will Finance Innovation? Retrieved from https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2020.pdf

7. Global Innovation Index 2021 Tracking Innovation Retrieved from https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2021.pdf
8. Global Innovation Index 2022: What is the future of innovation-driven growth? Retrieved from <https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo-pub-2000-2022-en-main-report-global-innovation-index-2022-15th-edition.pdf>
9. Global Innovation Index 2023 Innovation in the face of uncertainty <https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo-pub-2000-2023-en-main-report-global-innovation-index-2023-16th-edition.pdf>
10. Dorobantu, S., Gupte, A., and Li, S. Y. Stakeholder governance: aligning stakeholder interests on complex sustainability issues. *Handb. Bus. Sustain.* 2022. P. 63-68.
11. Hayter C. S. Harnessing University Entrepreneurship for Economic Growth. *Economic Development Quarterly*, 2013, 27(1), 18-28. doi: 10.1177/0891242412471845
12. Kardar Y. Sustaining loose communities through participant engagement: the case of innocampus accelerator program [M.S. Master of Science]. Middle East Technical University. 2021. Retrieved from <https://open.metu.edu.tr/handle/11511/93239>
13. Khan M. S., Ghayas M.M. Impact of authentic leadership on employee engagement in the banking sector of Karachi. *Int. J. Bus. Perform. Manag.* 2022 23, P. 90-98.
14. National Taras Shevchenko University of Kyiv Retrieved from https://patentscope.wipo.int/search/en/result.jsf?_vid=P22-LN836Y-25315
15. National Technical University of Ukraine, Sumy State University Retrieved from <https://sis.nipo.gov.ua/uk/search>
16. Obermayer N., Kővári E., Leinonen J., Bak G., and Valeri M. How social media practices shape family business performance: the wine industry case study. *Eur. Manag. J.* 40, 2021. P. 360-371.
17. Ranking Web of University Ukraine Retrieved from <https://www.webometrics.info/en/Europe/Ukraine%20>
18. West, J., and Bogers, M. Leveraging external sources of innovation: a review of research on open innovation. *J. Prod. Innov. Manag.* 2014. 31. P. 814-831.
19. Закон України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» 3687-XII *Відомості Верховної Ради України* (ВВР), 1994, № 7, ст. 32) Отримано з <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3687-12#Text>
20. Закон України «Про охорону права на промислові засоби» 1994 р. (*Верховна Рада України*). [Про охорону прав на промислові зразки 1994 (*Верховна Рада України*)]. *Відомості Верховної Ради України* [Заяви Верховної Ради України], 3688-XII, (ВВР), 1994, № 7, 34 Отримано з <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3688-12#Text> [українською мовою].
21. Університет розширює співпрацю у галузі інформаційних технологій (2023) Retrieved from <https://knu.ua/news/12742>

Дружкова І. С.,
orcid.org/0000-0002-7934-5057
кандидат історичних наук,
доцент кафедри теорії та історії держави і права
Одеського державного університету
внутрішніх справ

Колесник О. О.,
orcid.org/0000-0003-4262-157X
кандидат економічних наук,
старший викладач кафедри економіки, права
та управління бізнесом
Одеського національного економічного
університету